

Af

Hanne Tanvig, seniorrådgiver, IGN, Københavns Universitet

Eva Østergaard Jensen, journalist

Lise Herslund, lektor, IGN, Københavns Universitet

Derfor er uddannelser vitale for det decentrale Danmark

Adgang til uddannelse er en af de største muligheder og udfordringer for at skabe vitale lokalområder og fastholde unge, der ønsker at blive i landdistrikterne frem for at rejse. Samtidig tilfører studerende områderne økonomiske, kulturelle og sociale ressourcer.

Da regeringen tilbage i januar præsenterede planen 'Bedre Balance II' var der ikke alene tale om at flytte statslige arbejdspladser fra hovedstaden til resten af landet. I denne runde var også uddannelsespladser tænkt ind i planen for at styrke det decentrale Danmark. Derfor skal 500-1.000 uddannelsespladser de kommende år etableres over hele landet fra Svendborg til Skjern.

Og der er god grund til at sætte adgangen til og placeringen af uddannelser i det decentrale Danmark på den politiske dagsorden, når der diskuteres regional udvikling.

Det fik vi bekræftet i midten af maj, hvor vi sammen med knap 140 landdistriktsforskere deltog i den nordiske konference Nordic Rural Research Conference på Vingsted Hotel og Conferencecenter i Vejle Ådal. Forskerne kom ikke alene fra Sverige, Norge, Island og Finland, de havde også fundet vej til Danmark fra Rusland, Canada, Australien, Polen, Østrig og Kina.

På konferencen, der blev arrangeret af IGN, Sektion for Landskabsarkitektur og Planlægning ved Københavns Universitet, diskuterede vi de udfordringer, landdistrikter over hele verden deler.

En af dem er netop uddannelsesmuligheder.

Uddannelser skaber liv

Udvekslingerne på konferencen bekræftede en del af det, vi allerede ved omkring betydningen af uddannelsesinstitutioner i regioner langt fra de største byer. Grundlæggende understregede flere oplægsholdere en helt central pointe: Alene ved sin tilstedeværelse tilfører en uddannelsesinstitution vitale ressourcer til ikke bare et lokalområde, men en hel region.

Med en uddannelsesinstitution sikres og udvides det regionale arbejdsmarked med nye typer arbejdskraft. Desuden sikres befolkningsgrundlaget gennem unge tilflyttende studerende, ligesom områdets egne unge ikke behøver at flytte langt væk for at uddanne sig. Samtidig er tilstedeværelsen af uddannelsesinstitutioner utvivlsomt med til at fastholde og tiltrække flere virksomheder og arbejdspladser, også inden for den offentlige sektor, hvilket forskningen tidligere har vist, og de aktuelle debatter om regional udvikling tydeligt demonstrerer.

Men der er ikke alene økonomiske effekter. Fra et canadisk studie så vi, at tilstedeværelsen af et universitet også har en enorm social og kulturel betydning. De studerende introducerer nye madvaner og perspektiver, de arrangerer debatter og koncerter, og tiltrækker uddannelserne også internationale studerende, giver det området et nyt udsyn.

Kort sagt skaber uddannelser liv i et område.

Selvom Danmark langt fra kan sammenligne sig med canadiske megaafstande, er Aalborg Universitet et godt eksempel på de samme gavnlige effekter. Her har det store antal studiepladser og -retninger været med til at udvikle hele den nordjyske region. F.eks. er elektronikindustrien i den grad blevet forsynet med kvalificeret arbejdskraft, ligesom nye virksomhedstyper popper op i takt med, at der sikres et kvalificeret rekrutteringsgrundlag.

Centraliseringens effekter

Og så er der udfordringerne. Konferencen viste med al tydelighed, at de nordiske lande på trods af nationale forskelligheder er fælles om, at centraliseringer i den offentlige sektor flere steder har rømmet områder for uddannelsesinstitutioner på alle niveauer.

Fra alle hjørner af konferencens nationale repræsentationer meldes der om samme problem med rammerne omkring uddannelse i landdistrikter og andre decentrale områder. Der mangler praktikpladser, og afstanden til uddannelse tvinger unge til at flytte. I Danmark har årtiers centralisering betydet, at der bliver flere og flere uddannelsespladser i de største byer, hvor ikke mindst universiteterne er vokset, mens studiepladser på især det korte og mellemlange niveau er forsvundet fra det decentrale Danmark.

Et af resultaterne er, at mange danske kommuner står med akutte rekrutteringsproblemer på arbejdsmarkedet. Ifølge en fremskrivning fra Dansk Erhverv udgivet i 2017 vil 62 ud af 98 kommuner have et presset arbejdsmarked i 2020. Særligt virksomheder i Vestjylland, på Vestfyn og i Sønderjylland får svært ved at finde nye medarbejdere, fremgår det af analysen.

Der er altså regionale arbejdsmarkeder, som står klar til at suge den kvalificerede arbejdskraft, der produceres til overflod i nogle større byer. Spørgsmålet er i virkeligheden snarere, hvordan vi får de unge derud. Det er velkendt, at des længere tid unge bliver i byen for at uddanne sig, des mindre sandsynligt er det, de bevæger sig væk derfra efter endt uddannelse. Med studiejob, netværk og familiestiftelse mindskes mobiliteten. Nogle tror måske, at unge fra landdistrikterne er tilbageholdende med at uddanne sig under de givne vilkår. Sådan forholder det sig dog ikke, snarere tværtimod.

Men når uddannelsesinstitutioner ligger centralt tvinges de unge udenfor de største byer til at træffe et afgørende valg: Skal de flytte, eller skal de blive? Som situationen er nu, har mange unge i det decentrale Danmark ikke et reelt valg, hvis de vil have en uddannelse. Og den store udfordring lige nu er at trække de kompetente mennesker tilbage til det decentrale Danmark efter endt uddannelse.

Heri ligger en del af kerneproblematikken omkring adgangen til og placeringen af uddannelser.

Normer og livsformer

På konferencen fremkom ingen nemme løsninger på problematikken. Men der blomstrede en del nye perspektiver og synspunkter frem i både oplæg og debatter, som kan supplere vores viden om unges uddannelsesvalg og bruges i den uddannelsespolitiske debat.

Først og fremmest bør man ikke tale om unge mennesker som én samlet masse. Snarere er de vidt forskellige, hvad angår præferencer og indstillinger i forhold til at forlade eller tage en uddannelse nær deres hjemstavn. Fokus var f.eks. på de unge, der ikke følger det typiske mønster med at drage mod storbyerne for at læse, men i stedet følger et andet spor.

For ikke alle unge ønsker storbypuls. Nogle vælger aktivt livsformen i mindre byer til, herunder at være tæt på naturen og de lokale fællesskaber.

Det blev fremhævet, at der er et stort potentiale gemt i de mange unge, som gerne vil blive i det decentrale Danmark. Både kommuner, uddannelsesinstitutioner og arbejdsgivere bør begynde at arbejde strategisk med indsigten. Som lokale aktører skal de blive bedre til at synliggøre de muligheder, der er lokalt for at få et arbejde efter studiet.

Under konferencen blev det i flere sammenhænge nævnt, at de unge præges af normer, som tilsiger, at det er 'bedst' at drage til storbyens universitet for at uddanne sig. Det synes finere at komme ind på uddannelser med de højeste karakterkrav, men man skal huske på, at de høje snit skyldes normer, ikke automatisk uddannelsens kvalitet. Samlet oplever de unge derfor en form for prestigetab ved at gå imod strømmen og vælge en anden model.

Ligesom de unges livsperspektiver er vidt forskellige, bør udbuddet og sammensætningen af uddannelsesaktiviteter også være det. Kerneproblemet er lige nu, at det skorter på uddannelses tilbud efter ungdomsuddannelsesniveaue i landdistrikterne. Lige nu er mange unge uden for de største byer tvunget til at flytte efter en uddannelse, og det gør de i vidt omfang. Problemet er, at mange ikke vender tilbage. Men det handler også om normsætning. Derfor må de lokale arbejdsmarkeder, herunder kommunerne, i højere grad gøre sig synlige for og støtte op om de studerende i det decentrale Danmark.

Vi har indrettet et uddannelsessystem, som fraflytter kvalifikationer fra det decentrale Danmark. Men der er altså flere håndtag at tage fat i på alle niveauer for at modvirke tendensen. Det er bare med at komme i gang.